

Використання педагогічних технологій підприємливої освіти у процесі викладання навчального курсу

«Чинники успішного працевлаштування в галузі»

У статті розглядаються питання використання педагогічних технологій підприємливої освіти у процесі викладання навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах, взагалі та їхнього застосовування у підготовці соціо-економіко-географів, зокрема, а також питання використання цих педагогічних технологій під час вивчення навчального курсу «Чинники успішного працевлаштування в галузі». Аналізується значення підприємливої освіти у формуванні практичних вмінь та навичок майбутніх кваліфікованих фахівців. Розглядаються основні аспекти навчання, в основі якого лежать методи підприємливої освіти. Пропонується авторська інтерпретація класифікації вмінь та навичок, які формує підприємлива освіта у особистості. Наводиться порівняльна таблиця традиційного та підприємливого режимів навчання.

Ключові слова: підприємлива освіта, педагогічні технології, традиційний режим навчання, підприємливий режим навчання, ринок праці.

З вересня 2012 року в навчальному плані студентів соціо-економіко-географів з'явився новий навчальний курс «Чинники успішного працевлаштування в галузі». Введення цього навчального курсу є своєчасним і досить доречним, оскільки у сучасних умовах все більш актуальними стають проблеми працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, реалізації їхнього професійного і особистісного потенціалу. Молоді фахівці, що виходять на вітчизняний ринок праці після закінчення навчальних закладів, неминуче стикаються з різними складнощами, особливо при отриманні першого робочого місця. Отже, навчити майбутніх спеціалістів і магістрів адаптуватися до реалій ринкової економіки та успішно працевлаштуватися після отримання диплома є важливою проблемою випускаючих кафедр.

Важливою умовою підготовки майбутніх фахівців, у тому числі й у галузі суспільної географії, є їхня здатність сприймати нові знання та інновації через інтерактивні форми навчання, втілювати і реалізовувати їх у реальних проектах, формувати на цій основі нові навчальні компетенції, що дасть змогу впевнено почуватися в конкурентних та швидкозмінних умовах ринку праці. У цьому нам може допомогти використання дидактичних методів та методик підприємливої освіти, яка, поки що, є не досить поширеною у вищих навчальних закладах нашого регіону.

Перехід українського суспільства до ринкових відносин вимагає нових підходів до підготовки фахівців у різних сферах економіки, в тому числі й у соціально-економічній та суспільній географії. Для ефективної підготовки висококласних професіоналів своєї справи сучасна освіта має набути випереджального характеру, щоб дипломовані фахівці були готові до виконання своїх професійних завдань у різних умовах ринкового середовища. Але для успішного опанування професійних компетенцій необхідно підготувати фахівців, які володіють не лише основами теорії, а й здатні швидко й ефективно реагувати на соціальний запит суспільства, опанувати нову техніку та інноваційні технології. У цьому може допомогти підприємлива освіта, яка своїм головним завданням ставить формування в молоді здатності до самоосвіти та саморозвитку, вміння пристосовуватися до умов ринкового середовища, особливо до змін і вимог нинішнього ринку праці, який сьогодні є достатньо розбалансованим і має значний дефіцит фахівців з природничо-математичною освітою та надлишок фахівців з гуманітарною, правовою та економічною освітою. Педагогічні технології, які використовує підприємлива освіта, є універсальними і підходять для підготовки фахівців широкого профілю. Вони є результатом інноваційної програми розвитку ділової освіти, розробленої викладачами Даремського університету, що у Великій Британії [3]. Зазначені вище методи та методики пройшли апробацію і позитивно зарекомендували себе у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах пілотних регіонів України, зокрема у Львівській, Закарпатській, Волинській, Луганській і Донецькій областях. Підприємлива освіта також впроваджується у навчальних закладах Латвії, Словенії, Росії, але значна частина педагогічних працівників нашої країни, особливо вищої школи, має поверхове уявлення про ефективність цього виду освіти у підготовці майбутніх фахівців.

Мета нашого дослідження – розгляд питання щодо використання педагогічних технологій підприємливої освіти у викладанні навчального курсу «Чинники успішного працевлаштування в галузі», а також можливості застосування її методів та методик у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації при викладанні інших навчальних дисциплін. Виходячи з поставленої мети, було сформульовано наступні завдання:

- розглянути педагогічні технології підприємливої освіти, які можуть використовуватися при вивченні навчального курсу «Чинники успішного працевлаштування в галузі»;
- проаналізувати значення підприємливої освіти у формуванні практичних вмінь та навичок майбутніх кваліфікованих фахівців;
- порівняти традиційний та підприємливий режими навчання;
- з'ясувати основні аспекти навчання, в основі якого лежать методи підприємливої освіти.

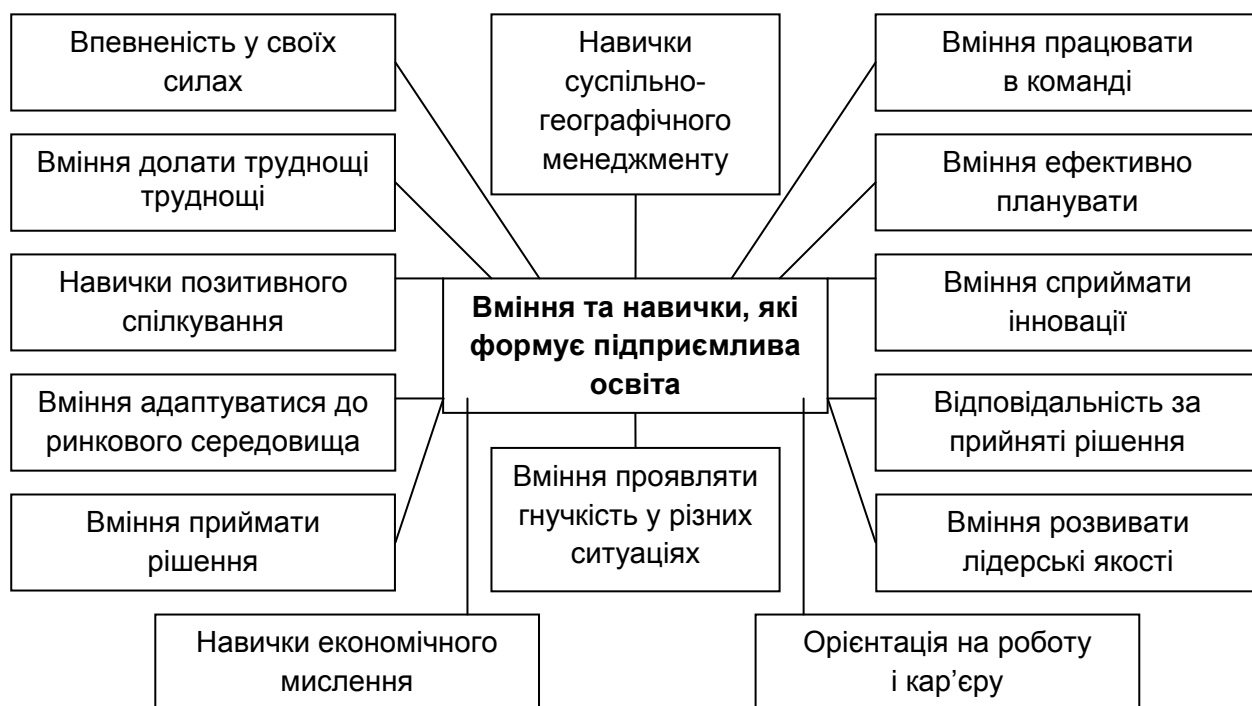
Викладачі кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна вже не перший рік у своїй педагогічній практиці використовують педтехнології підприємливої освіти, які допомагають студентам упоратися зі складними завданнями навчального процесу. Особливо ефективно ці методи та методики зарекомендували себе у підготовці соціо-економіко-географів, оскільки, на відміну від фізичної географії, суспільна географія, відповідаючи на соціальний запит суспільства, характеризується достатньо швидкоплинними та динамічними процесами, які відбуваються в сучасному економічному, політичному та суспільному житті країни.

Педагогічні технології підприємливої освіти добре підходять для проведення практичних занять зі студентами під час вивчення нового навчального курсу «Чинники успішного працевлаштування у галузі». Зокрема, ділові ігри, тренувальні вправи практичного спрямування, публічні дебати, експертна оцінка, мозковий штурм, дебріфінг, ситуації з умисно запланованими помилками, введення елементів невпевненості у змодельовані ситуації, інформаційний моніторинг, розробка й захист власного підприємницького плану та інші дидактичні прийоми, запозичені з підприємливої освіти, є дуже доречними при проведенні практичних занять із навчального курсу «Чинники успішного працевлаштування у галузі». Зазначені вище педтехнології дозволяють ефективно накопичувати не тільки професійні навички, а й формувати суспільно-корисні компетенції, які необхідні кожній людині у будь-якій сфері діяльності. Річ у тому, що сучасний ринок праці зазнає постійних змін. Молоді люди, які отримали певну кваліфікацію, навряд чи працюватимуть на одному місці протягом всього професійного життя. Вони, ймовірно, кількаразово змінюватимуть місце роботи та отримують досвід у багатьох різних типах роботи. Можливо, їм доведеться працювати не за отриманим фахом. А тому, за таких обставин функціонування сучасного ринку праці, молоді люди повинні мати не тільки ґрунтовні теоретичні й практичні знання з обраного ними фахового напрямку підготовки, а й ряд суспільно-корисних компетенцій, які допоможуть їм адаптуватися до реалій сучасної ринкової економіки та знайти цікаву й гідно оплачувану роботу, після здобуття певного кваліфікаційного рівня.

Підприємливі методи навчання дозволяють студентам формувати гнучке й відкрите до нових ідей мислення, заохочують розвиток особистості, сприяють тому, що молоді люди вчаться адаптуватися до умов швидкозмінного ринкового середовища, до стрімких соціально-економічних і політичних змін у суспільстві, дають змогу відстоювати свою власну позицію, сприяють отриманню професійних компетенцій, які будуть корисними в їхніх подальших життєвих ролях – споживачів, працівників, керівників, громадян тощо [2].

Термін «підприємливість» у більшості людей асоціюється з бізнесом. Проте концептуально «підприємливість» має значно ширше значення. Підприємливість як риса характеру необхідна у різних обставинах та за будь-яких ситуацій, а підприємливі люди є бажаними працівниками у різних сферах економіки [1].

Оскільки підприємництво сьогодні розглядається як невід’ємний атрибут ринкової економіки, то підприємлива освіта необхідна кожному громадянину нашої держави. Але це не власне бізнес, як може здатися на перший погляд. З малого бізнесу взяті ключові компоненти для створення навчальної моделі, яка дозволяє формувати у майбутніх соціо-економіко-географів цілу низку вмінь та навичок (див. схему на рис. 1). Вони їм обов’язково знадобляться – як у майбутній професії, так й у повсякденному житті, а особливо – при подальшому працевлаштуванні.

Рис. 1. Вміння та навички, які формує підприємлива освіта у особистості (авторська інтерпретація)

Підприємлива освіта – це комплекс педагогічних методів, методик і технологій, що, на основі інтерактивних форм навчання, дозволяють моделювати ситуації реального життя, в яких студенти самостійно приймають рішення щодо їх розв’язання, вчать нести за них персональну відповідальність. Педагогічні технології підприємливої освіти дають студентам змогу навчатися активно, ділитися знаннями один з одним, проявляти гнучкість при вирішенні дискусійних питань, бути готовими до сприйняття нових ідей, відповідати вимогам колективу, працювати у групах або командах, розвивати лідерські якості, брати на себе ініціативу

і відповідати за конкретні результати своєї діяльності. Набуття зазначених компетенцій дозволяє майбутнім випускникам не тільки адаптуватися до швидкоплинних вимог сучасного ринку праці, але й бути на ньому конкурентоспроможними особистостями. Крім того, фахівці, які володіють зазначеними якостями, завжди будуть затребувані серед потенційних роботодавців.

Соціальне значення підприємливості полягає ще й у тому, що вона необхідна людям будь-якого віку та соціального становища. Особливого значення вона набуває сьогодні, коли відбувається становлення нової освітньої концепції – «навчання протягом життя», що дає змогу молоді адаптуватися до різних життєвих ситуацій, впевнено долати труднощі, які, час від часу, виникають у кожного.

Підприємлива освіта передбачає застосування такого дидактичного стилю навчання, який суттєво відрізняється від традиційного. Важливим є також і те, що використання методів підприємливої освіти створює нове навчальне середовище, де і студент, і викладач вчать разом – і між ними не виникає конфліктних ситуацій. До того ж, підприємливий освітній режим дозволяє отримувати значно кращі результати, ніж традиційне навчання. Відмінності між цими режимами наведено у таблиці 1.

При підприємливому режимі навчання іншими (не такими, як при традиційному) є також засоби педагогічного впливу. Вони відомі всім педагогам вищої школи, але більшість викладачів не застосовує їх під час проведення занять зі студентами.

Доцільно також з'ясувати головні аспекти навчання, в основі якого лежать методи підприємливої освіти. До них належать:

- педагогічний (використання підприємливих методів навчання у педагогічному процесі);

- психологічний, який ґрунтується на теорії розвитку особистості (кожна людина має потребу в самореалізації і бажає бути потрібною для суспільства та навколишнього соціального світу й бути самодостатньою особистістю);

- соціальної значущості (кожна людина є частиною соціуму і прагне принести певну користь суспільству);

- аспект групи (у глобалізованому світі все більшої значущості набуває вміння працювати в команді й нести відповідальність за наслідки своєї діяльності);

- аспект дидактики вищої школи (рисни характеру, сформовані завдяки підприємливій освіті за роки навчання у ВНЗ, дають змогу майбутнім дипломованим фахівцям використовувати набуті навички в роботі з іншими людьми, а викладачі вищих навчальних закладів отримують новий досвід, який допомагає їм ефективно здійснювати навчальний процес, створювати нові методичні розробки, поширювати їх в університетському середовищі).

**Відмінності між традиційним
та підприємливим режимом навчання [3]**

Традиційний режим навчання	Підприємливий режим навчання
Увага на зміст	Увага на процес
Активність викладача	Активність студента
Викладач – експерт	Викладач – помічник
Викладач непогрішимий	Викладач також вчиться
Знати «що»	Знати «як»
Пасивно реагуючий студент	Студент, який активно здобуває знання
Заняття запрограмовані	Заняття гнучкі
Акцент на концептуальній теорії	Співвіднесеність між теорією та практикою
Страх перед помилками	На помилках вчаться
Навчальні завдання нав'язані	Завдання узгоджені
Обмежений обмін	Взаємне навчання

Педагогічні технології підприємливої освіти є універсальними і можуть застосовуватися при вивченні будь-якого навчального курсу не тільки у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, а й у вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації.

Застосування педагогічних технологій підприємливої освіти дозволяє підвищити ефективність навчального процесу й формує важливі соціально-значущі компетенції майбутніх працівників. Крім того, використання цих технологій сприяє мобільності робочої сили та підвищує конкурентоспроможність особистості на сучасному ринку праці.

Поширення інтерактивних форм і методів підготовки фахівців у галузі географії, особливо соціо-економіко-географів, сприятиме подальшому динамічному розвитку географічної освіти та її популяризації серед студентської молоді, що на сьогодні є актуальним завданням географічної наукової спільноти. Зниження інтересу молоді до географічної науки, яка формує комплексні знання про навколишній природний та соціальний світ, спонукає педагогів всіх рівнів освіти шукати й використовувати нові інтерактивні методи та методики навчання для підвищення престижу однієї з найдавніших наук.

Підприємлива освіта формує у майбутніх географів важливі риси характеру, розвиває вміння та навички, які їм вкрай необхідні у сучасних умовах розвитку суспільства. Стимуляція ділової поведінки та навичок засобами підприємливої освіти створює передумови для формування інноваційного середовища, відкриває нові шляхи для розвитку й зростання творчого потенціалу людини, вносить конструктивні зміни у педагогічний

процес та психологічний клімат ВНЗ. Це є надзвичайно важливим для студентів і викладачів, і, врешті-решт, змінює обличчя суспільства, яке швидкими темпами рухається до наступного інформаційного етапу розвитку.

Література

1. Ділова активність: методичні рекомендації для учасників навчально-виховного процесу / [за заг. ред. Павла Гнуса]. – Львів, 2001. – 56 с.
2. Немець Л. М. Підготовка майбутніх вчителів географії засобами підприємливої освіти / Л. М. Немець, П. А. Вірченко // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: збірник наукових праць. – К. : Інститут передових технологій, 2008. – Вип. 8. – С. 205–210.
3. Чамберс М. Роль підприємливої освіти у підготовці вчителів географії / М. Чамберс, П. Вірченко // Географія в інформаційному суспільстві: збірник наук. праць : У 4-х т. – К. : ВГЛ Обрії, 2008. – Т. IV. – С. 330–332.